

't Inschrien

Vereniging Oudheidkamer Twente

Kwartaalblad
2008 / 4

In dit nummer o.a.:

- 1
- 2
- 3
- 4

Colofon

't Inschrien is een kwartaalblad van de Vereniging Oudheidkamer Twente.

Doelstelling

Het bevorderen van kennis en inzicht omtrent de culturen van stad en land in Twente, in het bijzonder voor wat betreft archeologie, geschiedenis, natuur en landschap en het streven tot het behoud van de bestaande culturen of overblijfselen ervan.

Redactie

Frans Agterbosch, Willy Ahlers, Geert Bekkering, Hilda Ferweda, Jan ter Heegde, Berend Jager (hoofdreducteur) en Frans Janssen.

Aan dit nummer werkten mee:

F.J.M. Agterbosch, Georg Hartong, Henk Hassink, Robert Kemper, Wim Nijhof, Kees van Rijn, H.C.J. Wullink

Redactieadres

Blauwgras 48
7623GK Borne
tel. 074-2671053
redactie@oudheidkamertwente.nl

Bestuur

Jan van Alsté, voorzitter
Janny Willemsen, secretaris
Mark Willemsen, penningmeester
Han Brummelman, lid - Riet Luttkhuis, lid
Jan Morsink, lid - Frans Janssen, lid

Secretariaat van de vereniging

Postbus 40024
7504RA Enschede
secretariaat@oudheidkamertwente.nl
Telefoon : 074- 2914014
Rabobank rek.nr. 12 95 76 379

OKThuis

Stroinksbleekweg 12B
Enschede
Telefoon 053-4787447
www.oudheidkamertwente.nl

Het abonnement is bij het lidmaatschap van de vereniging ingesloten.

Lidmaatschap van de vereniging kost 24.50 euro per lid, echtparen 29.50 euro, jeugdleden tot 21 jaar 10 euro. Losse nummers zijn voor 5 euro verkrijgbaar bij het secretariaat.

De kopij moet uiterlijk 31 oktober 2008 bij de redactie zijn. Men kan richtlijnen aanvragen bij de redactie.

Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

Donatie en schenkingen:

schenkingen@oudheidkamertwente.nl

Een inschrien is een klein verborgen vakje in een tuugkist waarin men kostbare voorwerpen bewaarde.

Druk: Drukkerij Veltmann B.V., Enschede

ISSN 1875-2659

Inhoud**Pag.**

Van de redactie	3
Van het bestuur	3
Mutaties en abonnementen	4
Raad van Advies	4
Activiteitenkalender	5
Promotieactiviteiten	5
<i>Kees van Rijn</i> , Schaapschotten in Buurse	6
<i>Georg Hartong</i> , Uit de collectie van de Oudheidkamer	9
<i>Henk Hassink</i> , Kunst en historie: Struikelstenen in Borne	10
<i>Frans J. M. Agterbosch</i> , Bezoek aan kaartenexpositie Willy Ahlers	
Willy Ahlers ridder	12
<i>Robert Kemper</i> , Column: Wie is de verzamelaar?	13
<i>Georg Hartong</i> , H. M. Bruna, dominee en literator (1840-1906)	14
<i>H.C.J. Wullink</i> , Monumenten van de wederopbouw	17
Promotieactiviteiten	18
Excursies	19
<i>Wim H. Nijhof</i> , Jan van Heek speelde vooraanstaande rol in OKT	20
Soos in het OKThuis	24
Twentse paddenstoel	25
<i>Frans J.M. Agterbosch</i> , Het Benteler, een uitspanning met historische 'interesse'	26

Omslagillustratie: portret Jan Hendrik van Heek

Van de redactie

De foto van de prachtige japon die het omslag van dit nummer siert is een van de aanwinsten die de Oudheidkamer rijk is. Over deze japon vindt u een artikel van Riet Strijker. Hebt u zelf een archief aangelegd of kent u iemand die een archief heeft betreffende de historie van onze streek? Doe er wat mee. Dat is de boodschap in het interessante artikel van Bert Wolbert. Ook Robert Kemper, die dit keer behalve de in elk nummer terugkerende column, een artikel heeft geschreven over de marke Haarle, gaat in op het belang van archivering en geeft aan op welke wijze zoiets gerealiseerd kan worden. In dit nummer twee verhalen: een in dialect en een in het Algemene Nederlands. Het verhaal in dialect is van de bekende Bornse schrijver Johan Kwast die op amuse wijze een jeugdherinnering ophaalt op de christelijke school in Zenderen. En een verhaal van Henk Kok met een al even amuse herinnering uit de Tweede Wereldoorlog. Voor het volgende jaar staan er weer een aantal activiteiten, lezingen en excursies, op het programma die de moeite van het noteren waard zijn. Schrijf de data alvast in uw nieuwe agenda. Het zou zonde zijn ze te vergeten. Verder kunt u in de serie Kunst en historie boeiende informatie lezen over het sierhek aan het gemeentehuis in Enschede. In dit nummer treft u een nieuwe rubriek aan: Van leden voor leden. Vraag en antwoord. We hopen met deze rubriek de interactie tussen de leden te bevorderen. Als u een vraag hebt over een historisch aspect bijvoorbeeld, stel hem gerust. We hopen gebruik te maken van de deskundigheid van veel lezers om de gestelde vraag te beantwoorden.

We wensen u veel leesplezier!

Berend Jager

Van het bestuur

De oudste oudheidkundige vereniging van Twente, de Oudheidkamer Twente, is volop actief. Werkgroepen komen bijeen, cursussen worden goed bezocht, de sociëteitmiddag loopt goed en het bestuur doet ook zijn best. Toch is er nog steeds plaats voor mensen die zich op een of ander wijze wil-

len inzetten voor de vereniging of het behoud en de ontsluiting van de Twentse cultuur en historie. De inrichting van ons nieuwe pand Stroinksbleekweg 12b te Enschede is bijna voltooid. We hopen u binnenkort uit te nodigen voor een kennismaking. Met de financiering van de aankoop zijn we op de goede weg. In de afgelopen maanden mochten we weer enkele schenkingen ontvangen waardoor het doel geen kapitaalslasten voor ons gebouw dichterbij is gekomen. Met de feitelijke aankoop en eigendomsoverdracht is het wachten nog op de afronding van de transactie tussen de gemeente Enschede en De Woonplaats die het gehele complex rond TwentseWelle wil aankopen. We hebben enkele zeer interessante geschenken in natura mogen ontvangen. Hierover vindt in deze en de volgende versies van 't Inschrien meer informatie. Onze rol als 'Schatbewaarders van Twentse cultuur en historie' komt goed uit de verf. Om onze bekendheid te vergroten laten we ons zien op diverse manifestaties. Zo waren we recent aanwezig met een stand op de kunstmarkt in Diepenheim en tijdens de Military in Boekelo. Frans Janssen, sinds een klein jaar bestuurslid, heeft een ernstige hartoperatie ondergaan. Gelukkig herstelt hij voorspoedig. Het bestuur wenst u alvast prettige kerstdagen en een gelukkig 2009.

Jan A. van Alsté

De kleane school in Zeanderen met Plakdag

Johan Kwast

Alns wat besteet hef zo ziene tied. Met wat dinge geet 't rap, 't veraandert zich en 't is vot. Hoast nich bije te sloffen, zo rap; 't hef 'n kot bestoan. Bije 'n aander deel geet et kroepensgewies, mear toch, zich veraanderen dat döt 't, alns. Nemt noe 't oonderwies en wat der zoal met hef oet te stoan; too der tied, en vandaag an 'n dag. De leagere oonderwieswet van 1920 stun veraandering too. Et temeut kommen met geeld, ok an 't biezeunder oonderwies. Tot an die tied stun der eene school in Zeanderen, ne openbare school. Mear 't perseneel en 't merendeel van de keender warren der rooms. 'n Bekeand persoon in dee tied was meester Thien, den de Zeanderense leu met road en doad bije stun. Met de wet van 1920 in de haand zol dee school opdeeld wörden. 't Kreeg noe 'n rooms etiket.

De protestaannten leuten zich (wal met völ viefen en zessen van Boorn) ne nije school bouwen. 't Wörden der een met twee lokalen en 'n protestants christelijk brödje. Ok 't meestershoes kwam der bije te stoan. Op 2 oktober 1922 gungen de schoolduuren vuur 't eerste moal lös.

De keender kwammen oet 'n wied kontreaj. Van 't Welveld, bije 't Tusveld en 'n Baveenkel vot, oet Vuur-Zeanderen en oet 'n deel van wat too nog oonder Oazel heurden, van de Boornse kaant en alle nich-roomsen tot achter oet Hettum en 't Albeargerbrook an too. Mear 'n klean deel wonnen der in Zeanderen zölf. Duur de joaren hen bleef et ne kleane, gemedelijke school met good oonderwies. Mear ok in Zeanderen veraanderen et met verloop van tied, net as meerderweggens. Too der zo duur

mekaa bekekken nog mear twee en een half keend per joargroep was, mos de school van hoger haand, noa 66 joar slötten wörden. 'n Hard gelach; 't kon nich meer oet, dan kon 't nich. In al dee joaren har de school mear 7 meesters en 20 juffrows versletten. Meester At van Schooten, den et der wiedoet 't langst van al (28 joar) hef oethoolden, dreaiden op 1 augustus 1988 vuurgood 'n slöttel um. 't Was nich aans, jammer was 't wal. 't Gebouw steet der nog as andeanken. Al joaren kö-j der noe wien en zo wat hen kopen. 't Hef 'n tweede leawen loaw mear zeggen. In vrooger joaren gunk in Zeanderen 't nije leerjaar met 1 april an en in 1938 was 't met miej ok zo wied. Alle daage gunk met de apostelpeerde noar Zeanderen en tegen 'n uur of veer 'n zölfden weg wierum. De keender op 'n eankelen noa, bleewen net as ik, tusken 'n mirrag oawer. 't Brood oet 't trumke en 't dreenken oet ne thermosfleske was nog wal 'n moals votwearkt en dan ha-w de ruimte an tied. Noagenog aanderhalf uur ko-w spöllen op 'n spölplas achter de school. Dat

Beschrijving

Bron

Bron

was jach. Mangs völlen wiej de knee of eankels wal kepot op 't greendzaand, moar wieders ko-w der onwies gewörden. Spölkes doan, hoovöl wal nich, in alle soorten en moaten. Nen hoop dervan wördt der rechtovert nich mear doan of zee noemt ze noe aans. Nen slim ampatten dag, den allenig in oonze school vuurkwam, was "Plakdag". 'n Lesten dag vuur de poasvekaansie. Den dag nammen de keender eier met van hoes. Dee eier, en dat warren der nog al wat, warren vuur de meester en de juffrow. Zee konnen dan met Poasken der ees good van löshoosten, dat konnen ze. Vuur den 'goon doad' moch der den dag nich 'wearkt wörden. Um dat krach bieje te zetten, knuppen 'de oalsten' vuur schooltied 'stiekum' alns wat lös kon an laden en kasten too. Ok de niejverwochte leerlingen warren op Plakdag der al bieje. Vuur miej was dat in 1938. Meester Klaas Rosenberg (vuur oons de Kreaj) en juffrow Riek Blomberg (doarnea Uulkje Veldstra) kwammen de klas in. 'n Hels kebaal trök lös. Met de vlakke haand pleren wiej op de baanken en reupen: 'Plakdag, Plakdag, dan ma-j doon wat aans nich mag ...' en zo al ver-

dan. Ok reupen wiej: 'Doedeldop, eierdop, kletskop ...' en mear howwen. Heuren en zeen vergung oe. 't Perseneel nam de eier an en trakteren oons op ranja, kook en slikkergerei. As dat noar binnen was 'wearkt. gung et der oawerniejs wier van, met roopen, howwen, angoan en trakteren. A-w der noa de zovölste ronde zat van warren, ko-j mekaa wier 'n luk verstoan. Meat 't bleef der reurig, tot 'n mirrag an too. 's Nommedagens dea-w wat spölkes en wörden der nen tiedlang vuurleazen doan. Dan was alns good 'wes en wörden wiej, wat eerder as gewoon, lösloaten. 'n Mooisten dag van 't hele schooljaar zat der op. Wiej konnen met 't luuge köarfke op 't hoes opan. Dee ampatte traditie van Plakdag hef nog stand hoolden tot in de zestiger joaren. 't Verdiens van 't perseneel was met de joaren better wörden en wal zovöl dat zee zich noe zölf wal poaseier konnen anschaffen. De school op 'n Preensen' hef ofdoan, Plakdag ok. Mear 't was der good, biezeunder en ampat, joa dat was 't. Zo wil ik der geern op wierum kieken. Ma-j röstig weten.

Historisch onderzoek binnen de marke Haarle

door Robert Kemper

Het doen van historisch onderzoek is belangrijk. Belangrijk is ook in kleine agrarische gemeenschappen de plaatselijke bevolking daarbij te betrekken. Dit artikel gaat in op de mogelijkheden die een plaatselijk markegenootschap uit vroeger tijden biedt. Leidraad is de marke Haarle, waarbinnen de auteur sinds 1998 historisch onderzoek pleegt. Allereerst gaat de auteur in op marken in het algemeen. Daarna volgt een schets van de marke Haarle, waarna het artikel wordt afgesloten met het daar uitgevoerde historische onderzoek. Daarbij springt het belang van de 'oral history' in het oog, mondeling doorgegeven ervaringen, herinneringen en belevenissen.

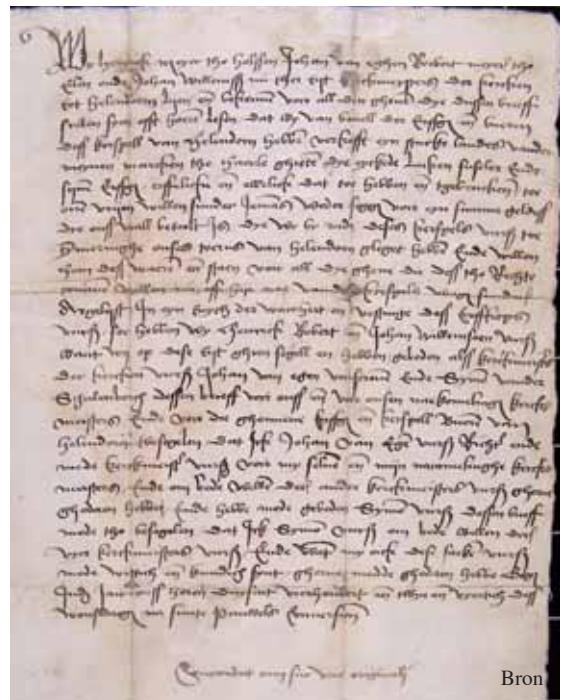
Marken in Overijssel

Ontstaan

De marke is een eeuwenoud lichaam dat in bijna elke buurtschap voorkwam.¹ Het was een instelling waarvan de leden, de markegenoten, gezamenlijk rechten uitoefenden op de heide, weiden, vennen, bossen, etc. De marke was in feite gemeenschappelijk grond. De oorsprong ligt in een ver en duister verleden en is door het ontbreken van bronnen erg onzeker te bepalen. Voorheen werd ze gezien als oudste organisatievorm, waarbinnen de eerste nederzettingen als rechtskring waren georganiseerd. Deze visie wordt vandaag de dag als verouderd beschouwd. Men ziet thans de buurtschap juist als oudste organisatievorm. De eerste vermelding van een marke in Overijssel dateert uit het begin van de 13e-eeuw.

Taken

Leden van een marke werden aangeduid als markegenoot. Zij bezaten van oorsprong één waar, stem, binnen de zogenaamde markevergadering. Binnen die bijeenkomst, werd recht gesproken volgens de willekeur (een soort grondwet). Deze rechtsregels kunnen globaal in twee groepen verdeeld worden. Als eerste bevatten ze bepalingen betreffende het bestuur en de organisatie.

Beschrijving

Het gaat daarbij om het kiezen van de markerichter en gezworenen, de markevergadering, de waren, de kotters en de boetes die opgelegd kunnen worden. Ten tweede bevatten ze bepalingen aangaande het hakken van hout, aangraven van grond, het weiden en schutten van vee en het onderhouden van wegen en wateren.

Verdeling

De gedachte over te gaan op algehele markeverdeling in Overijssel stamt uit het einde der 18^e eeuw. Van overheidswege werd deze zeer bevorderd, door het instellen van allerlei belastingverlichtende maatregelen. Na 1837 werd overgegaan tot verdeling van bijna alle gemene gronden, een proces dat rond 1860 grotendeels was voltooid. Bij wet van 10 mei 1886 werd iedere markegenoot gedwongen de verdeling van markegronden te vorderen. Enkele jaren later werden enkele marken bij vonnis van de rechtbank verdeeld. Desondanks zijn nog niet alle markegenootschappen ontbonden. Gemene gronden zijn veelal tijdens ruilverkavelingen in de tweede helft van de 20ste eeuw verdeeld, maar het komt nog regelmatig voor dat onbete-kende hoeken grond of bosschages gezamenlijk eigendom zijn. ⁱⁱ

Marke Haarle

Ontstaan

Haarle is vandaag de dag een kleine agrarische gemeenschap, gelegen aan de voet van de Sallandse Heuvelrug, en telt circa tweeduizend inwoners. Het gebied waarover de buurtschap zich uitstrekt is sinds lange tijd bewoond. Prehistorische vondsten en verschillende grafheuvels staven dat. De eerste schriftelijke vermeldingⁱⁱⁱ van de 'vila Harlo' stamt uit 1244. De

naam marke daarentegen wordt pas twee eeuwen later vermeld. Op 31 januari 1442 verkopen de kerkmeesters van Hellendoorn het in de 'marce tho Harle' gelegen grondgebied, genaamd 'die Eyekede'.^{iv} Koper is de Deventer dame Ludeken Suzeler, die dan reeds enkele andere boerderijen ter plaatse in haar bezit heeft.

Gewaarde erven

Of er in die tijd reeds markevergaderingen werden gehouden, is onzeker. Het eerste markeboek^v dateert van 1559, maar bevat verschillende vermeldingen van eerder datum. Mogelijk is de inleidende willekeur een afschrift van een verloren gegaan document. Dat is echter onzeker.^{vi} Oorspronkelijk bestond de marke Haarle uit een dertiental gewaarde erven. In de periode tot 1694, wanneer een nieuw markeboek^{vii} in gebruik wordt genomen, groeit het aantal gewaarden tot zeventien. Een vier-tal nieuwe boerderijen worden tot het genootschap toegelaten, waarvan twee gelegen op de voornoemde Eekte.

Nadien worden een aantal waren verkocht of opgesplitst. Het totaal aantal gewaarde erven, in de loop der tijd, komt daarmee op 21. Negentien daarvan bestaan tot aan de dag van vandaag.

Beschrijving

Verdeling van de marke

De verdeling van gemeenschappelijke grond vond plaats tussen 1851-1860. Niet alle gronden werden echter verdeeld; de marke bleef bestaan. Zij bezat bijvoorbeeld het plaatselijk schoolgebouw, enkele keuterboerderijen en verschillende stukken ‘waardeloze’ grond. Tot het begin de 20ste eeuw sluimerde de marke voort in haar bestaan en in 1905 werd sinds lange tijd weer een echte markevergadering gehouden. Het ging voornamelijk over het verkopen van keuterboerderijen, de woning van de hoofdonderwijzer en welke boerderijen nu wel of niet geadmiteerd binnen de marke waren. Tot 1945 werden er markevergaderingen gehouden. Het kasboek werd, zij het summier, bijgewerkt tot 1955.^{viii} Definitieve verdeling van de marke vond plaats in 1974. De ‘oude’ school werd afgebroken en vervangen door seniorenwoningen, die gezamenlijk “De Marcke” werden genoemd. De ruilverkaveling, enkele jaren daarvoor, had een einde gemaakt aan alle gemene gronden. Een meer dan 500 jaar oud instituut ging daarmee ter ziele.

Haarler boerderijonderzoek*Ontstaan*

Omstreeks oktober 1998 ontstond mijn interesse in de eigen familiegeschiedenis. Na een aantal jaren onderzoek in diverse archieven en het voeren van vele gesprekken, kwam in 2005 Het Geslacht Kemper gereed. Tijdens dit onderzoek kwam ik veelvuldig in aanraking met andere families binnen Haarle. Ook de onderzoeksresultaten hiervan werden natuurlijk verwerkt. Vanaf het najaar van 2006 was de tijd rijp voor nieuw, systematisch onderzoek. De voormalige marke Haarle werd hiervoor de basis. Ik stelde bewonerslijsten op van de erven die tot de marke Haarle werd hier-

voor de basis. Ik stelde bewonerslijsten op van de erven die tot de marke behoorden; vele duizenden personen werden vastgelegd. Door mij allereerst te richten op de boerderijen binnen de marke kon ik een duidelijk kader trekken bij het archiefonderzoek. Als je zonder afbakening aan het onderzoek zou beginnen, zou er vooralsnog geen (voorlopig) eind aan het onderzoek komen. Nu wel.

Interviews

Binnen een jaar heb ik meer dan 600 jaar geschiedenis verzameld. De dertien oudste boerderijen worden allemaal voor 1400 genoemd. Het overgrote deel van die geschiedenis is te vinden in de diverse archieven. De laatste honderd jaar veelal echter niet. In april 2007 heb ik dan ook contact gezocht met de huidige bewoners van deze erven met de vraag of ik hen zou mogen interviewen. Nadruk zou daarbij komen te liggen op de mensen en boerderijen binnen de marke. Het overgrote deel van de bewoners reageerde erg enthousiast. Dat was een groot geluk. Immers, vooral de bewoners van een boerderij, of zij er nu in de jaren '20 van de 20ste eeuw werden geboren of het recent hebben gekocht, kennen de geschiedenis van het erf. Zij vertelden honderduit over de mensen, de verhalen en ik hoorde veel anekdotes. Aan de hand van oude foto's kwamen veel herinneringen boven die door mij werden geregistreerd. Al het genealogische onderzoek was hiervoor slechts een basis, om een inzicht te krijgen in de familieverbanden tussen de bewoners van de diverse erven. Natuurlijk heb ik ook veelvuldig gesprekken gevoerd met Haarlenaren die niet als markegenoot kunnen worden aangeduid. Deze gesprekken waren net zo waardevol. Ook zij konden de geschiedenis van het dorp schetsen, een beeld van de parochie en een beeld van

het agrarisch bedrijf. Kortom: een uniek beeld van het leven in de 20ste -eeuw. Totaal zijn er in een klein half jaar meer dan 70 gesprekken gevoerd en werd er meer dan 200 uur opgenomen.

Oral history; een oproep

Het bewaren en opnemen van de oral history is van groot belang voor de geschiedschrijving. Waren het niet uw ouders of grootouders, die urenlang verhalen over vroeger konden vertellen? Hoeveel verhalen kent u daar zelf nog van? Wat herinnert ú zich nog? Het overdragen van volksverhalen was het grootste deel van de geschiedenis een gewoonte van de bevolking. De opkomst van media als TV en radio zorgde voor een andere vorm van tijdsbesteding.

- i De marke kon ook bestaan uit meerdere dorpen, zoals de Dammarke (bestaande uit delen van de schoutambten Hellendoorn en Den Ham).
- ii A.J. Mensema, Inventaris van de archieven van de marken in de provincie Overijssel, 1300-1942, Rijksarchief in Overijssel, Zwolle, 1978. De inleiding tracht slechts een algemeen beeld te schetsen.
- iii Het Utrechts Archief, Mr. S. Muller, Catalogus van het archief der bisschoppen van Utrecht, C.H.E. Breijer, Utrecht, 1906. Inv. 514
- iv Historisch Centrum Overijssel, Jhr. Dr. D.P.M. Graswinckel en Mr. H. Hardenberg, Het archief van het kas teel Rechteren, N.V. Van de Garde & Co., Zaltbommel, 1941. Inv. 1138.
- v Stadsarchief & Atheneaeumbibliotheek Deventer (SAB),

Nu nog leven er mensen die over het leven uit de jaren '20 van de 20ste -eeuw haarfijs kunnen vertellen. Een compleet andere tijd dan de huidige. Vaak kennen zij ook nog verhalen over de bezigheden van grootouders, tot diep in de 19de -eeuw. Gaat ook u eens bezig met een dergelijk project! Natuurlijk, tien of twintig jaar geleden was er veel meer informatie voorhanden. Verdiep u eerst in de bewoners van de boerderijen in het dorp en ga daarna, goed voorbereid, letterlijk de boer op. Ontdek zelf de geschiedenis van de vorige eeuw en ga op zoek naar de vergeten plekken waar een ieders voorouders gewoond en gewerkt hebben. Want, vergeet niet: geschiedenis wordt door de mens gemaakt. Het markegenootschap is daar het mooiste voorbeeld van.

- Collectie Handschriften. Inv. 100 D 21.
- vi In ieder geval duiken er in Overijssel bij verschillende markegenootschappen de eerste markeboeken midden 16e eeuw op, waarbij deze soms willekeuren bevatten van midden 15e eeuw.
- vii SAB, Coll. Hs. Inv. 2000 B 9. Bevat tweede markeboek en andere archivalia. Slechts een drietal stukken zijn in het bezit van het Historisch Centrum Overijssel, vgl. Mensema, inv. 421-422 waarna op termijn alle markeachivalia over worden gebracht.
- viii SAB, Coll. HS. Inv. 2000 D 33. Notulen 1905-1945, daarin kasboek 1945-1955. Voorts bestaat er een kasboek (1846-1930) in het bezit van de Stichting Marke Haarle en een kasboek uit de periode (1931-1945) in het bezit van de auteur.

Heroprichting van het markegenootschap van Haarle

Als afsluiting van het Haarler boerderijonderzoek vond op 10 februari in Hotel Restaurant de Haarlerberg, een van de gewaarde erven, voor het eerst sinds meer dan 60 jaar weer een echte markevergadering plaats. De circa 60 bewoners van alle gewaarde erven waren daarbij aanwezig. Door A.J. Mensema, voorheen archivaris bij het Historisch Centrum Overijssel, werd een bijzonder interessante lezing gegeven over marken in Overijssel. Daarna volgde een presentatieover de erven binnen de marke. Daarnaast is er een nieuwe willekeur opgesteld en door alle gewaarden ondertekend. Het *Genootschap tot instandhouding en behoud van de Marke Haarle* werd heropgericht. Nu niet als een orgaan ter bescherming van de woeste gronden, maar als genootschap dat bescherming, behoud en kennis van het historisch erfgoed nastreeft.

Kunst en historie: De canon van Enschede

Rob Marsch en Hilda Ferwerda

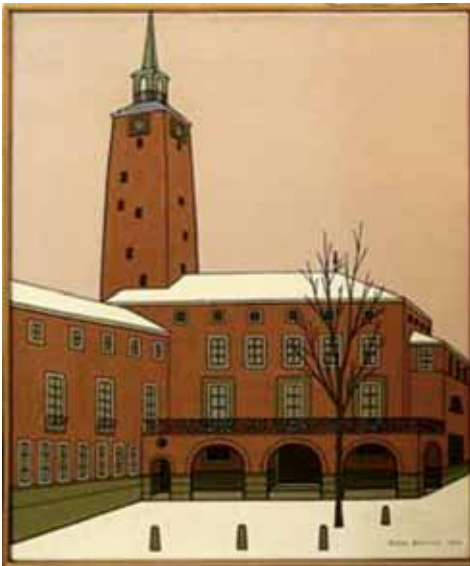
De laatste tijd is de canon van Nederland regelmatig in het nieuws. Nu men recentelijk ook een canon voor Twente heeft opgesteld, is het interessant te melden dat Enschede eigenlijk al 75 jaar over een eigen canon beschikt, namelijk in het hekwerk van het stadhuis van Enschede. Bij de opening van het stadhuis in 1933 werd ook de eigen geschiedenis onthuld. In de vorm van een bronzen hekwerk valt voor iedere passant er de hoogte- en dieptepunten van de geschiedenis van Enschede te ontdekken in een monumentaal beeldverhaal.

Het stadhuis van Enschede is een markant gebouw op een bijzondere plek. Het staat immers op een plaats waar al eeuwenlang het gemeentebestuur zetelt. In de jaren '20 van de vorige eeuw werden er plannen gemaakt voor de bouw van een nieuw stadhuis. Het oude stadhuis, dat na de grote brand in 1862 was gebouwd, was te klein geworden. Onder leiding van burgemeester Edo Bergsma kregen de plannen vaste vorm. Op 2 augustus 1927 richtten burgemeester en wethouders zich in 1927 als volgt tot de raad: 'Is algemene richtlijn voor de ontwerpen van een nieuw stadhuis zouden we willen zeggen dat in onze werk-

stad geen plaats is voor een gebouw dat opvalt door weelde. Wel mag blijk gegeven worden van het welvaren waarin Enschede zich kan verheugen.' Aan vijf bouwmeesters werd verzocht een ontwerp voor het nieuwe stadhuis te maken. Uiteindelijk kreeg ingenieur G. Friedhoff in 1929 de opdracht op basis van het thema 'in d'oude stad'.

Voorstel

Bij de bouw van het stadhuis werd ook een voorstel gedaan de burgerij een object te laten schenken waaruit bleek dat er onder de bevolking een grote draagkracht was voor de nieuwbouw. In overleg met bouwmeester Friedhoff werd bepaald dat dit een monumentaal bronzen hekwerk zou moeten zijn. Het geld werd samengebracht door een comité onder voorzitterschap van de heer H.B. Peteri. Na een oproep aan de bevolking werden ruim 200 mensen bereid gevonden om huis aan huis met intekenlijsten rond te gaan om het benodigde geld op te halen. Het hekwerk kostte 16.000,- gulden. De opdracht werd verleend aan de beeldhouwer F.J. van Hall te Amsterdam. Het hek moest een verbeelding worden van de geschiedenis van Enschede vanaf de oudste bewoners tot de toekomst, zoals die toen werd verwacht. Van Hall deed er drie jaar over om dit handgesmede bronzen kunstwerk te voltooiën. In de rede bij de opening van het stadhuis, uitgesproken op

16 mei 1933, besloot burgemeester Rückert als volgt: ‘...Dit hek moet een symbool van saamhorigheid en gezamenlijkheid zijn. Het moet u zeggen dat door samenwerking van rijk en arm, hoog en laag, iets tot stand gebracht kan worden’. Enchede’s historie De geschiedenis van Enschede en omstreken begint in de afbeeldingen vanaf de straat links gezien en loopt als een tijdlijn verder in de tijd naar rechts. Men ziet achtereenvolgens: de Tubanten (ook wel Tuihanti genoemd) op jacht en in hun strijd tegen de Romeinen. Het Christendom doet zijn intrede; het eerste kerkje; de priester en zijn gelovigen. Het volk bewerkt de grond; een adellijke vrouw gaat te paard naar de valkenjacht bij de burch. Een belangrijk moment is het als de bisschop van Utrecht het marktrecht aan de stad Enschede verleent. Daarna kunnen muren en torens worden gebouwd. Maar ook woelige tijden breken aan. De hertog van Gelre (hertog Karel van Gelre) betwist de rechten van het bisdom Utrecht en verwoest het land door strijd en brand. De hervorming breekt aan, met als symbool een hagepreek. Prins Maurits eist de stad op en toont zijn sterkte aan twee Spaanse officieren, waarna de Spaanse bezetter verdwijnt. Ook de economische ontwikkeling van de stad wordt getoond met een landelijk tafereel met maaiers en een vrouw aan het spinnewiel.

Het volk ontvangt van de kooplieden de garens en weeft lakens als huisnijverheid. Daarna volgt de Napoleontische tijd. Deze eindigt met de komst van de kozakken die de nacht in feestvreugde met het volk doorbrengen. Koning Willem III brengt een bezoek aan de versierde stad op 1 mei 1862. Enkele dagen later breekt er een grote brand uit. Deze gebeurtenis is gebruikt als motief voor de hoek van het hekwerk (zie foto 1). Hierna wordt de wederopbouw van Enschede tot een bloeiende textielstad uitgebeeld (zie foto 2). Dreigende wolken en bliksem geven de Eerste Wereldoorlog weer en de economische gevolgen, waaronder werkloosheid. Geheel rechts wordt de hoop op een betere toekomst verbeeld. De hoop wordt geuit dat Enschede zal herleven en veel arbeid zal hebben. Deze toekomstige welvaart werd in 1933 verbeeld door het roken van ontelbare fabrieksschoorstenen.

Toekomst

De canon stopt in 1933. Toch is het wellicht een eerste aanzet tot een nieuwe canon voor Enschede. Aan u de uitdaging er verder uw gedachten over te laten gaan. Meer foto’s van het hekwerk zijn te vinden op de site www.24-uursmuseum.nl. Deze site geeft ook een overzicht van andere kunstwerken in openbare ruimtes in Enschede.

foto 1

foto 2

Oproep van John van Zuidam

Twentse families speelden een belangrijke rol in de omvorming van het Twentse landschap in de periode tussen 1750 en 1950. Dat is het hoofdthema van het promotieonderzoek waaraan ik als historisch-geograaf en oud-Almeloër na mijn vervroegde pensionering als docent aardrijkskunde op het Canisiuscollege te Nijmegen sedert 1 september 2004 ben begonnen. Geboren en getogen in Twente is deze streek voor mij een dierbare 'lieu de mémoire'. Omdat ik als didacticus mijn proefschrift toegankelijk wil maken voor de geïnteresseerde Twentenaar wil ik de resultaten van mijn onderzoek publiceren in delen onder de serienaam Twentse Landjuwelen. De laatste jaren is er door studies van R. Jansen, B. Olde Meierink, E. Smeets-Storms en H. van der Wijck het nodige bekend geworden over de stichting van fabrikantenbuitenplaatsen na de verdeling van de markengronden in de tweede helft van de 19de en het eerste kwart van de 20ste eeuw. Die hausse in de aanleg van buitens zal ik zeker niet vergeten maar in mijn eerste deel wil ik de aandacht vestigen op een eerdere fase in de belangstelling voor het platteland en buitenleven tijdens de opkomst van een nieuwe maatschappelijke stand van linnenreiders en fabrikeurs en gegoede burgerij die in de 18de, en mogelijk reeds in de 17de eeuw, ging beleggen in erven en landerijen, conform het gezegde: 'laand nêmp krieg noch braand'. En naarmate de welstand toenam, kreeg men ook voor het recreatieve buitenleven. Men verwierf daartoe (lust)tuinen aan de randen van de Twentse landstadjes: de gaardens of 'goarens'. Een bijzonder verschijnsel hierbinnen was de 'Mennistenhemel', een tuinencomplex van doopsgezinden in Almelo langs de

Almelose Aa (Knoopshöfte). Er werden ook de eerste kleine buitens aangelegd, al dan niet gekoppeld aan een nuttigheidsfunctie voor de textielnijverheid, zoals bleken. Bijvoorbeeld de buitens van de doopsgezinde familie Coster in Almelo: Beeklust en Het Meulenbeld. Door het onderzoek van R. Jansen het meest bekend geworden voorbeeld is Het Amelink in Lonneker uit 1741 van de doopsgezinde familie Blijdenstein. Naar deze eerste fase van het buitenleven in Twente is nog maar zeer weinig onderzoek gedaan en de bronnen zijn slechts sporadisch en bij toeval te vinden. Vandaar mijn dringende oproep aan eenieder: Kunt u mij aanvullend onderzoeksmateriaal over dit thema verschaffen via archief- en familiestukken, dagboeken, briefwisselingen, verhalen en afbeeldingen in de vorm van kaarten, prenten, schilderijen, tekeningen, etc. Ik houd mij ten zeerste aanbevolen!

U kunt mij onder het volgende adres bereiken:

Drs. J.M.A. van Zuidam,
Historisch-geograaf,
Sparrenhof 11 6581 NA Malden
Tel.: 024 358 13 48
e-mail: ineke.johnvanzuidam@caiway.nl

Wat er fout ging:

Het portret op het omslag van het vorige nummer is niet Jan Hendrik maar Jan Herman van Heek.

Ook bij het verslag van de excursie naar Huis Bergh is deze naam abusievelijk fout weergegeven.

Column: Ik ken u bij-naam!

Robert Kemper

Het Alferink

Rond de tijd dat u deze column leest is er een lijvig boekwerk verschenen over bijnamen in de gemeente Hellendoorn. Herman Kampman, de samensteller, is jaren bezig geweest met intensief ‘veldonderzoek’ om dit bijzondere aspect van de samenleving niet verloren te laten gaan. In het boek zijn meer dan 1300 bijnamen van (oud-)inwoners van de gemeente te vinden. Daarbij gaat het niet om persoonlijke kwalificaties als ‘Klein Jantje’ of ‘Bolle Gait’, maar over namen die algemeen bekend waren. Vaak zijn deze te herleiden aan de boerderijnaam waar een bepaalde familie woonde of oorspronkelijk vandaan kwam. Bij de invoering van de burgerlijke stand in 1811 zijn veel van deze bijnamen verloren gegaan. Desondanks is het opvallend, dat in kleine buurschappen bijna alle boerderijnamen van toen, nú nog voor bepaalde families gebruikt worden. Een andere groep bijnamen, zijn de persoonlijke, die niet aan het uiterlijk te herleiden zijn. Namen als Gaanzebuis, Umkiekertie, of Zaligen Dieks die door bepaalde – veelal – hilarische gebeurtenissen in een ver verleden, nog steeds gebruikt worden. Ook dit soort bijnamen vererven van tijd tot tijd. Terugkijkend op het onderzoek blijkt, dat vooral ouderen de oude benamingen van families nog gebruiken. Nieuwe inwoners in dorpen en steden, die geen deel hebben aan de oorspronkelijke sociale structuur, hebben geen weet van de onderlinge benamingen; kinderen op basisschool kennen alleen de achternaam. Daarnaast schamen vele families zich lang-

zamerhand voor een bijnaam, met het argument dat die ‘ouderwets’ is. Vaak hebben ze ook een afkeer voor het gebruik van het plaatselijk dialect. Laat deze column een pleidooi zijn voor het behoud en koesteren van een bijnaam! Zowel in de stad als op het platteland, waar de sociale samenhang steeds minder wordt, verdwijnen in sneltreinvaart eeuwenoude benamingen. Toch wordt soms nog waarde aan een oude naam gehecht. Ik geef een voorbeeld uit vroeger tijden en een recent voorbeeld. In 1816 werd in Oldenzaal Arnold Albert Willem geboren, zoon van Johannes Palthe en Carolina Berendina Racer. Aan zijn voor-naam werd de achternaam Van Wulfften toegevoegd, een naam die anders uit zou sterven. Dat ook in de gemeente Hellendoorn aan de bijnaam waarde wordt gehecht, zag men enige jaren terug bij de geboorte van een zoon van de familie Nahuis, die de voornaam Wieger kreeg. De naam Wiechers, die als bijnaam voor deze familie werd gebruikt, was afkomstig van een voorouder uit de zeventiende eeuw met de naam Wiecher de Weert. Of dit nou de meest ideale manieren zijn om een familie- of bijnaam te koesteren is de vraag. In ieder geval kunnen we stellen dat er zowel in het verre als meer recente verleden pogingen hiertoe zijn ondernomen. Laat een ieder in elk geval trots zijn op zijn bijnaam. Die is er niet voor niets, heeft vaak een eeuwenoude historie en onderscheidt een persoon van een ander!

Midwinter 1944

Henk L. Kok

Op een van de laatste dagen van 1995 zat ik met een aantal volkskundige vrienden uit de Gelderse Achterhoek en het nabij gelegen West-Munsterland om het haardvuur van een eeuwenoude boerderij, pal aan de grens. De boerderij met zijn zware gebinten, de sterrenheldere hemel met een wasende maan, de lichte sneeuwlaag die het zacht golvende landschap toedekte als een lijkwade, wekten de indruk dat als een lichte last de eeuwen waren blijven liggen op het oude erf met zijn put van Bentheimer zandsteen. Voor het vallen van de duisternis had men het erf nog eens goed aangeveegd en alle gereedschap in de schuur geborgen. In deze midwintertijd, vooral tussen 21 december en Driekoningen, blijven mens en dier liever veilig onder het dak. Dit zijn de nachten dat Wodan (Odin) met zijn dodenleger (de Wilde Jacht of het Woedend Heer) door de lucht trekt en de zielen van de gestorvenen terugkeren op aarde om in het leven dat nog in de moederschoot vertoeft, opnieuw geboren te worden. Geloof men daar nog in?

Witte wieven

Deze vraag moet men nooit stellen. Het antwoord is altijd ontwijkend. Alleen wanneer men met vertrouwd volk om het fel laaiende vuur zit, en de gastvrouw een glaasje foezel (jenever) schenkt, komen de verhalen los. De taal was geen probleem, allen spraken het Saksisch dialect, wat al een soort verbondenheid schiep. Ik vertelde wat over de witte wieven, wijze vrouwen die de geneeskunde beoefenden en de doden verzorgden, maar door het opkomende christendom tot heksen werden verklaard. Sindsdien leefden zij in grafheuvels en

hielpen vooral in het geheim barende vrouwen. De man uit het Munsterland vertelde dat bij hen een vroedvrouw in het plat nog altijd een wiesmoor werd genoemd. Zo verliep de avond in een genoeglijke sfeer. Plotseling klonk door de grote schouw de schreeuw van een uil. 'De oele röp', zei de man uit het Munsterland en hij sloeg een kruis. Allen waren even stil, want als de uil roept in het donker, vooral als de lucht zwanger is van geesten, betekent dat dikwijls een sterfgeval. Toen men van de schrik was bekomen, kwam het gesprek natuurlijk op de dood. Toen tegen middernacht de gastvrouw met spekpannenkoeken kwam, was de stemming perfect. Ja, spek, schinken en jenever, er gaat niets boven een goed leven. De kwaliteit van het spek werd beoordeeld en er kwamen grote verhalen over slachtfesten in vroeger tijden toen die nog plaatsvonden op de boerderij. Een van de Gelderse gasten zei: "Over dat slachten van vroeger, daar heb ik als jongen in de laatste oorlogswinter iets van meegeemaakt dat ik nooit zal vergeten."

De gevreesde C.C.D.

'Eind november 1944 vroor het dat het kraakte en onze achterbuurman zag met enige angst de winter tegemoet. Zijn vrouw was zes maanden zwanger en had dringend versterkend voedsel nodig. Hij slachtte een wit varken zwart en hing het op de ladder om het vlees te laten besterven. Niet buiten, want wie kon je nog vertrouwen en wie niet? Daarbij had je nog de zo gevreesde C.C.D., de Crisis Contrôle Dienst. Nee, het varken hing op een ladder op de deel, veilig onder dak. Plotseling kwamen er twee mannen op de fiets ons erf op. Tot onze grote

schrik twee van de C.C.D. Nu hadden wij niets te verbergen, maar onze buurman Hendrik dus wel. Ongemerkt sloop ik het huis uit en liep gebukt langs de houtwal naar de bureu. 'Hendrik,' riep ik buiten adem, 'Hendrik, de crisisdienst is bij ons en ze komen ook bij jou!' Hendrik riep alle heiligen in de hemel tegelijk aan en zei in één adem tegen zijn vrouw wat er moest gebeuren. Na een goed kwartier kwamen de twee mannen. Ze keken bevreemd op. Wat gek, midden op de middag waren de luiken dicht en vanuit de boerderij klonken gebeden. De mannen bonsden op de deel deur en langzaam ging het bovengedeelte open. Hendrik stond met een verslagen gezicht in zijn beste zwarte pak; achter hem de deel in het halfdonker. Op twee stoelen was een ladder gelegd en daarop bevond zich iets wat met een groot wit laken was bedekt.

Aan het hoofdeinde op twee stoven twee brandende kaarsen en een Mariabeeldje. De vrouw van Hendrik en ik lagen op de knieën, beiden met een rozenkrans in de hand en luid biddend tot Maria. 'Ik geloof dat we niet erg gelegen komen,' zei een van de mannen. 'Nee,' antwoordde Hendrik, 'we hebben een dode in huis.' 'Nou, dan komen we in het nieuwe jaar wel eens terug. Veel sterkte in deze moeilijke dagen.' Hendrik deed de bovendeur zachtjes dicht en terwijl de twee mannen op de fiets stapten en in het halfduister van de vallende avond verdwenen, klonk luid uit de boerderij: 'Gij, die onze Hulp zijt in onze nood, o Maria, wij danken u!' Er viel een stilte. We waren allemaal onder de indruk van wat deze eenvoudige man ons vertelde. Korte tijd later gingen we huiswaarts. Het was een bijzondere avond.

Soos in het OKThuis

Langzaamaan vinden steeds meer belangstellenden de sociëteit op de maandagmiddag in ons nieuwe verenigingskantoor, het *OKThuis*. Deze soos, een soort open middag, is toegankelijk voor iedereen, dus ook voor niet-leden. Een aantal bezoekers neemt zaken mee waar ze onderzoek naar doen, waarover van gedachten wordt gewisseld. Het gaat vooral om de uitwisselen van (historische) kennis, ervaringen, nieuwe tijds, et cetera. Dit is van eminent belang voor de ontwikkeling van het historisch onderzoek in Twente. Koffie, thee en frisdrank zijn uiteraard aanwezig. De complete indexen van onze collecties bij Twentse Welle zijn op de computers in te zien. Hierdoor kan men zich op een bezoek aan

de collectie goed voorbereiden. Tevens is er de mogelijkheid van internet gebruik te maken. Aanmelding van uw komst naar de soos is niet nodig. Wilt u echter gebruik maken van specifieke deskundigen uit de steeds groeiende lijst van de OKT, dan graag uw komst vooraf even melden (053 – 4787447 maandagmiddag), zodat wij een contact kunnen realiseren.

Adres:

OKThuis, Stroinksbleekweg 12B
in Enschede.

Ingang soos direct tegenover de ingang van TwentseWelle. Openingstijden soos: 13.30 uur tot 16.30 uur.

F. A.

Kort verslag cursus Invloeden van Karel de Grote en Napoleon op de Twentse samenlevingsamenleving

Vier zaterdagen in september en oktober hebben 24 geïnteresseerden deelgenomen aan de cursus 'Invloeden van Karel de Grote en Napoleon op de Twentse samenleving'. Opnieuw hebben Henk Woolderink en Gerard Seyger zich uitgeput om aan een nog groter aantal belangstellenden dan bij de vorige bijeenkomsten een pittige cursus voor te leggen. Je gaat er niet voor niets naar toe. Gerard en Henk hebben een prachtig beeld gegeven van wat de invloed, direct of indirect, van Karel de Grote en Napoleon op de Twentse samenleving is geweest. Of het nu de onderwerping van de Germanen door Karel de Grote was of de onteigening van de kerktorens, in alle onderwerpen bleek hoeveel invloed beide genoemde historische figuren op Twente en haar bewoners hebben gehad. Voor ons nog goed voelbaar is de invloed onder andere op de vaste familienamen, het kadaster en de rechtspraak. Omdat er veel meer aan-

meldingen waren dan men had verwacht heeft men tijdens de cursus een ruimere locatie moeten kiezen. Uit de evaluatie blijkt dat men overweegt bij de volgende cursus een limiet aan het aantal deelnemers te stellen. Het valt bijvoorbeeld te overwegen dezelfde cursus een half jaar later nogmaals te geven. De docenten, die volgens de deelnemers blijkens de evaluatie over een grote kennis van het onderwerp beschikken, willen graag interactie en dat is bij een te groot aantal deelnemers moeilijk. De schriftelijke begeleiding was goed. Veel zaken zijn terug te vinden in de publicaties van de inleiders. Deze gaan zeker een volgende cursus opzetten, zodat een Twente-naar nooit kan zeggen dat er geen mogelijkheden zijn om op een behoorlijk educatieniveau op de hoogte te komen van de geschiedenis van Twente en zijn bewoners.

F. A.

Van leden voor leden. Vraag en antwoord.

Sommige lezers hebben gevraagd of het niet mogelijk is vragen te stellen betreffende de historie van Twente. Het lijkt de redactie een bijzonder aardig idee, temeer daar hierdoor de interactie tussen de leden onderling en met de Oudheidkamer versterkt wordt. Als u dus een vraag hebt, stuur die op naar de redactie (zie colofon) en als u de vraag kunt of wilt beantwoorden, schroom dan niet.

We gaan meteen van start.

De vraag luidt: *Wie heeft het portret van Jan Herman van Heek op het omslag van 't Inschrien nummer 3 eigenlijk geschilderd?*

De heer Henny Wullink geeft het volgende antwoord: Het portret is geschilderd door Willem Gerard Hofker. In de rechter bovenhoek is het schilderij gesigneerd en gedateerd. Deze schilder, tekenaar, etser en lithograaf werd geboren op 5 februari 1902 in Den Haag als zoon van de letterkundige Jan Hofker. Hij ontving zijn opleiding aan de Rijksakademie te Amsterdam. In gezelschap van zijn vader bezocht Hofker op jeugdige leeftijd de ateliers van Isaïc Israëls en zijn peetoom Willem Witsen. Sinds zijn opleiding heeft Hofker altijd veel portretten geschilderd, zowel in opdracht van particulieren als van instellingen. Zo schilderde hij portretten van hoogleraren. Hofker en zijn echtgenote, de sierkunstenares Maria Hofker-Rueter, werden in 1938 door de Kon. Paketvaart Maatschappij uitgezonden naar Nederlands-Indië. Zij kwamen terecht op Bali. In deze periode ontstonden de schilderijen van Balinese landschappen en danseressen. Tijdens de Japanse bezetting was het echtpaar twee jaar op Celebes geïnterneerd. In 1946 keerde Hofker terug naar Amsterdam en tekende, in opdracht van het Stedelijk Museum te Zutphen, 45 kastelen en landhuizen in de Graafschap, Liemers en Montferland.

Misschien is de schilder toen in contact gekomen met Jan Herman van Heek. Uit die tijd dateren ook 12 topografische tekeningen voor het gemeentehuis te Varsseveld. Omdat de schilder het portret van Van Heek dateerde met '1958' zal het portret tot stand zijn gekomen met behulp van een fotografisch portret. De schilder overleed op 30 april 1981 in Amsterdam.

Geraadpleegde literatuur:

Pieter A. Scheen, Nederlandse beeldende kunstenaars 1750-1950, 's-Gravenhage, 1969.

J. Terwen-De Loos, Nederlandse schilders en tekenaars in de Oost, Rijksmuseum Amsterdam, 1972.

De heer Wim Nijhof, die binnenkort promoveert op een studie over Jan Herman van Heek, geeft nog een kleine aanvulling: Volgens mij is het schilderij gemaakt in opdracht van de stichting Edwina van Heek, na het overlijden van Jan van Heek in 1957. Het zou zijn geschilderd naar een foto waarop Van Heek was afgebeeld met een cricketbal in de hand. Die bal is een bijbeltje geworden.

De vraag voor het volgende nummer is gesteld door de heer Paul Rouing, in feite twee vragen betreffende immigratie in Twente.

De bekende staatsman dr. H.J.A.M. Schaepman schreef in 1883 het gedicht 'Een duizendjarig rijk'. Volgens dit gedicht zouden zich in de 8ste of 9de eeuw veertien gezinnen in Vasse gevestigd hebben. Heeft dr. Schaepman dit zelf verzonnen of is er inderdaad sprake van een bestaande overlevering? Volgens een overlevering (Jahrbuch Bentheim 1984) zouden zich omstreeks 800 Frankische boeren in de omgeving van Ringe in het graafschap Bentheim gevestigd hebben. Zijn soortgelijke overleveringen ook bekend van plaatsen in Twente?

Uit de collectie van de Oudheidkamer

Riet Strijker

Onlangs zijn er door mevrouw Cromhoff-van Heek twee bijzondere schenkingen gedaan aan de Oudheidkamer. Geen boerenkleding of Twentse streekdracht maar modieuze japonnen die voor een deel door haar familie gedragen zijn. De ene schenking bestond uit japonnen die gemaakt waren door Trautmann Menko, of daar gekocht, uit de jaren 1950, 1960. De andere schenking bestond uit veel oudere kleding, van grofweg 1860 tot 1930, waaronder de trouwjapon van Christine Frederike van Heek-Meier, grootmoeder van de schenkster. Het bijzondere aan beide schenkingen is, dat de kleding zonder uitzondering in goede staat verkeert, dat er documentatie bij is, soms restauratierapporten en zelfs foto's. In veel gevallen is ook opgeschreven door wie en wanneer het kledingstuk gedragen is.

Een van de japonnen is uit het Fin de Siècle, een type dat te herkennen is aan de ballonvormige pofmouwen en een kleine queue. Op het briefje in de doos blijkt dat het gaat om een exemplaar uit 1898. De botergele japon is van zijde, geweven in een steile keperbinding. Deze zijde wordt ook wel sarcenet genoemd, een oude benaming voor een soort tafzijde. De achter- en zijpanden zijn evenals de strakke ondermouwen van crème/goudkleurig zijden damast. De japon is met de hand gemaakt. De rok heeft een sleepje en is middenachter sterk gerimpeld. Het voorpand is glad en heeft links- en rechtsvoor twee kleine figuurnaden. Schuin middenachter is in de roksplit, die met haken en ogen wordt gesloten, een katoenen binnenzak genaaid. Aan de binnenkant van de rok zijn middenachter, op ca. 30 cm beneden de tailleband biaisbandjes bevestigd die de queue op de plaats moesten houden. Langs de zoom zijn drie volants gezet. De voering is van glanzende bruine katoen. Zij- en achterpanden van het jakje zijn van crème/gouden zijden damast. Het voorpand is van gele zijde en in diepe plooiën gelegd. De sluiting van haken en ogen middenvoor, is over de gehele lengte verstevigd met baleinen. De zijpanden hebben een driehoekig inzetstuk-

je om het jakje mooi over de rok te laten vallen. Het achterpand bestaat uit zes delen, twee achterpanden en vier smalle zij-achterpandjes. De voorkant van het jak bestaat uit vier delen: twee zijpanden en twee voorpanden. Aan de binnenkant zijn op de naden walvisbaleinen genaaid. In totaal elf stuks. Samen met de baleinen langs de sluiting middenvoor volgde deze constructie de

lijn van het korset, dat naar het heersende schoonheidsideaal was gemodelleerd. Het lijfje paste dus precies en kreeg op deze manier het voor die tijd vereiste silhouet. Het lijfje heeft een hoge halsboord, versierd met gele zijde die in drie diepe, gladde plooiën is gelegd. Voor- en achterpand lopen uit in een mooi afgewerkt puntje dat over de rok valt. Aan de binnenkant zijn onder de oksels sous-bras genaaid van het merk Mozambique made in the USA. Het

materiaal voelt aan als rubberachtig tricot. Sous bras waren halfronde lapjes, van katoen of linnen, soms gevuld met een absorberende korrelige substantie die moesten voorkomen dat zweet de buitenkant van de kleding bedierf. Eigenlijk een prachtuitvinding want deodorant helpt misschien wel tegen luchtjes maar niet tegen vlekken. De voering van het lijfje is van crèmekleurige, stevige keperkatoen.

Transislandia – Overijssels Allerlei

Tonny Peters van de Overijsselse Bibliotheekdienst is een weblog gestart. Wekelijks zijn er uiteenlopende berichten voor liefhebbers van regionale geschiedenis genealogie, erfgoed enz. Nieuwe aanwinsten van Overijssel Collectie worden besproken. Er is aandacht voor interessante recente uitgaven. Bijzondere tentoonstellingen in Overijssel worden gesignaleerd, niet

de agenda, daar zijn andere webstekken voor. Er zijn links naar alle (?) regionale oudheidkamers en archieven. Men heeft rechtstreeks toegang en zoekmogelijkheid bij de collecties van het HCO, OBD, Stads- en Atheneumbibliotheek Deventer en Twente Collectie van de OB Enschede. Website: <http://transislandia.blogspot.com>
G. B.

Mutaties leden OKT en abonnementen 't Inschrien

Nieuwe leden:

R. Trip (echtpaar)

J. Duinhof (echtpaar)

P. Koehorst (echtpaar)

H.P.M. Krammer (echtpaar)

J. Haak (echtpaar)

M.J. Greevink (echtpaar)

A. Hoff (echtpaar)

A.M.B. Mvr. Weusthuis (echtpaar met)

A.J.M. Dhr. Konter (echtpaar met)

J. Zwiggelaar

(Ruil)abonnementen 't Inschrien:

Historische Sociëteit Enschede-Lonneker

Activiteitenkalender

Maandag 9 februari 2009 om 19.30 uur: lezing 'De atlas van Oldenzaal' door de heer Willy Ahlers. Hij heeft bij zijn 65 ste verjaardag een atlas met 65 oude kaarten van Oldenzaal uit zijn omvangrijke collectie uitgebracht. Middels een Power-Point presentatie zal hij m.b.v. de atlas ingaan op de veranderingen in Oldenzaal die te zien zijn op deze kaarten.

Zaterdagmorgen 18 april om 10.00 uur: lezing 'Blaeus Atlas Maior als hoogtepunt van de atlascartografie', georganiseerd door de studiekering historische cartografiegroep. De heer dr. Peter van der Krogt van de Universiteit Utrecht hield vorig seizoen een zeer succesvolle lezing over globes. De studiekering is erg blij dat hij ook dit jaar weer een lezing wil verzorgen. Ook de geschiedenis van de atlas komt aan bod.

April: middagexcursie naar Enter (musea, somp. etc.) Bijzonderheden volgen.

Maandagavond 8 juni om 19.30 uur: lezing door de heer Gerrit Haakmeester over de 'Rusleu' die in de 18e eeuw vanuit

Vriezen-veen handel gingen bedrijven met Sint-Petersburg in Rusland. De handelaren gingen met paard en wagen naar Rusland, een tocht van drie tot vier weken.

September: dagexcursie naar Steinfurt (slot, archief, etc.)

Maandagavond 9 november om 19.30 uur: lezing over gastarbeiders in o.a. Twente door de heer J. Roerink.

Cursussen: In het voorjaar zal een cursus 'Antiek' worden georganiseerd. U hoort hier meer over.

Overige:

De Oudheidkamer wil zich graag presenteren op Twentse bijeenkomsten. Indien u uw leden en/of bezoekers extra informatie wilt geven, laat ons dan even weten dat wij welkom zijn.

Voor adres zie colofon.

F.A

N.B. De locatie waar de lezingen worden gehouden, wordt later bekend gemaakt.

Promotieactiviteiten

De vereniging Oudheidkamer Twente wil zich duidelijker bij een groter publiek presenteren en is daarom gestart met het deelnemen aan een aantal evenementen die ruim publiek trekken.

Op 12 en 13 september waren we aanwezig bij de Bornse dagen en wel vooral bij de fietstochten die in het kader hiervan zijn georganiseerd. Alle deelnemers begonnen waar wij met onze stand stonden. Vele contacten gemaakt en het contact en de uitleg was blijkbaar zo goed dat het 5 nieuwe echtpaar leden heeft opgeleverd. Ook zijn wij aanwezig geweest bij de Military Boekelo van 9 t/m 12 oktober. Diverse leden van de activiteitencommissie hebben

over de dagen heen vele mensen aan onze blauwe partytent voorbij zien trekken. Hij was hier nog aantrekkelijker door de aanwezigheid van een oude maar prachtige sjees. Gelukkig kwamen er ook veel voorbijgangers een praatje makende waardoor wij de activiteiten van de OKT vele keren met veel elan konden uitleggen. Dat heeft opnieuw een aantal nieuwe leden opgeleverd.

Wat doen we met ons huisarchief ?

Bert Wolbert

In de jaren '70-'80 van de vorige eeuw werd er in bijna elke stad of dorp een vereniging of stichting opgericht die zich ging bezighouden met het onderzoeken en vastleggen van de regionale cultuur en geschiedenis. In enkele dorpen, steden bestonden deze verenigingen al. De oprichters en leden van het eerste uur hebben zijn, als ze nog in leven zijn, een respectabele leeftijd bereikt en velen hebben in loop der tijd een huisarchief aangelegd dat waardevolle informatie kan bevatten. Dit artikel wil de aandacht vestigen op de noodzaak van het in veiligheid brengen van deze huisarchieven voordat ze verloren gaan. Nu kan het nog!

De aanleiding

Eind 2005 organiseerde de heemkundevereniging van de voormalige gemeente Weerselo een avond waarin alle aanwezigen was gevraagd kort te vertellen over hun affiniteit met de vereniging en waar zij zich in hun vrije tijd, in dit kader, mee bezig hielden. Prachtige verhalen passeerden de revue en in gedachten zag ik bij menigeen thuis omvangrijke verzamelingen, geordend in kleine en grote archieven. Maar ook een enkele boekenplank waarop wat ordners, of een multomap met het resultaat van een uniek onderzoek, dat door de betreffende persoon is uitgeboerd of verzameld. Allemaal van onschatbare waarde. Denk maar eens aan onvervangbare zaken als een fotoverzameling, een genealogisch onderzoek, onderzoek op het gebied van de flora/fauna, industriële en kerkelijke geschiedenis, of een boekenverzameling, een taalonderzoek of een studie op het gebied van de geologie en nog vele andere onderwerpen. Ik ben daar verder over gaan nadenken en heb enkele maanden later hierover voor dezelfde heemkundevereniging een voordracht gehouden, waarbij ik voor de expertise notaris W.Gaalman uit Rossum had uitgenodigd. We hadden afgesproken dat ik een inleiding zou houden en hij die zou aanvullen.

Een oud dagboek

Die avond ben ik, om het onderwerp een gezicht te geven, begonnen met het voorlezen van een fictieve stukje over Hendrik Hassink. 'Goeiendag, Suze en Frans. Hoo geet het?' 'Dag buurman. Good. Kom der in. Wie wolden net an de koffie. Goat zitten.' Ik har mie dissen merrag evven wat tied vriej maakt um met ounze nögste noabers Suze en Frans Hassink bie te proaten. Zee hadden nen drokken en meender plezigen tied achter de rugge. Zien vader Hendrik Hassink, 89 joar oald, dee aait nog bie ear inwoonden, hadden ze vuur veerteen dagen 's morgens vroeg doad vunden in ber. Nooit har hee wat mankeerd en plotseling was hee oet de tied. Hendrik Hassink was nen man west dee aait belangstelling har vuur alman en oaveral met op de heugte was. Nen vrommen keerl, dee ik al van of mien keend wedden har keand. Hendrik zer aait buurman teggen mie en dat hadden Suze en Frans zoa oavernömmen. 'Joa, zoa duur möggelijk,' was mien bescheet op Suze ear vroeg, hoo ik de koffie wol hebben. Nöast de grote kökkentoafel stunden twee deuzen met doarin allemoal, mooi met de harde rugge noar boaven, zwarte notitiebeuk. 'Zoa, ik zee het wal, alweer drok gangs um de belastingpapieren terecht te kriegen' en löat mien blik vallen op de twee

deuzen. Frans löat nen wat flauwen glimlach zeen, röarden zich de koffie en het was evven stil. 'Nee buurman, dit is wat anders. Het bint de dagbeuk van ouns vader.' Hee haalden een van de zwarte notitiebeuk, oet de deus en ler het op de toafel. Op 't label stun veurop het joartal 1956 en rechtsouder in sierlijke letters Hendrik Hassink. De tweede 'H' krulden um de weur hen. Ie kent ze wal, dat soort schriefbeuk, zwart-gries gestreept, ongeveer nen centimeter dik met nen harden rugge en op de veurkaant zo'n mooi klassiek label woarop in dit geval het joartal en naam was schrevven. 'Goa dat is mooi Frans.' Ik was der stil van en har nich het lef um het book in de haand te nemmen. 'Buurman, Suze en ik, wie hadden het der net oaver, wat mot wie hier met an, wie zolden het nich wetten. Ouns vader hef vanof zien deentied elken dag 'n stukke opschrevven en doarin besprek hee de toostand in de wereld, het leaven in het doarp en wat der um en in het hoes gebuurden. En elk joar op Oaljoarsdag mos der 'n neij book kommen, wie wussen nich aandere. Hier in de twee deuzen zit der zo'n 70. Ik zal oe 'n stukke veurleazen.' Hee nam het book oet 1956 en slöag het los op nen willekeurigen doatum:

4 november 1956

Op de radio geluisterd naar het verslag over de inval van de Russen in Hongarije. Een slim spul, veel doden. Marie heeft zeep gehamsterd. Voor Dinie Vennegoor (Niejhuuske) luiden vanmorgen de klokken. Onze Frans doet het goed op school, een 9 voor rekenen. Hij wordt nog eens notaris klerk. Het weer is goed, wat lichte regen en geen vorst. We gaan de eerste knollen trekken. Frans ler het book an de kaant en haalden de schoalders op. 'Dat is heel biezonder, wat oe vader hef doan ,

doar mot ie zunig op wedden,' kon ik het nich loaten um te zeggen en dat meanden ik ok. Suze en Frans keken mekaar an. 'Zunig op wedden....,Tja buurman, wie hadden net met mekaar beslötten um ze mer bie het oale papier te zetten. Wel least dit nog, geneen toch! Ounze keender kiek

Beschrijving

der ok nich noa um..... Wet ie wat anders?' Zo kan het verkeren als nabestaanden, gewild of ongewild, geen waarde hechten aan een omvangrijk werk dat is uitgevoerd. Een werk waaraan anderen zoveel plezier kunnen beleven. Plezier om het te lezen. Plezier om als materiaal te gebruiken voor een studie of het schrijven van een artikel. Plezier als naslagwerk, enz. Let

wel, dit soort materiaal als dat van Hendrik Hassink en dat geldt voor velen, is maar eenmalig en mag daarom nooit verloren gaan! Dit speelde door mijn hoofd toen ik enkele maanden geleden luisterde naar de verhalen van de leden van de heemkundevereniging en tot de conclusie kwam dat deze onvervangbare kunstschaten, want dat zijn het, bewaard moeten blijven voor het nageslacht.

Mogelijkheden

En dit moet worden geregeld. Nu bij leven van de onderzoeker-verzamelaar. Maar hoe? Je kunt je afvragen waar iemand met zijn huisarchief (laten we het voor het gemak zo noemen) naartoe kan. Ik heb daar mijn gedachten over laten gaan en noem een aantal mogelijkheden. Daar is bijvoorbeeld het museum Twentse-Welle in Enschede. Daar berust het omvangrijke archief van de Oudheidkamer. Er wordt druk aan gewerkt dit toegankelijker te maken. Dat laatste is heel belangrijk! De plannen voor een historische databank voor de Twentse archieven onder de naam Historisch Centrum Twente (HCT) zijn helaas om financiële redenen afgebroken. Het Twentse deel van het Rijksarchief te Zwolle (HCO) zou naar Twente komen. Veertien gemeenten wilden daarin participeren. Jammer dat dit niet door kan gaan. Een optie is natuurlijk het HCO in Zwolle, of misschien heeft u iets met het gemeentearchief in Oldenzaal of Enschede, de heemkundeverenigingen Denekamp/Ootmarsum, het archief te Haaksbergen, de Oudheidkamer Twente te Enschede of met uw lokale heemkundevereniging die een archief, hoe klein ook, goed beheert. Een mogelijkheid is ook uw archief onder te

brengen bij een kerkelijke instantie, een natuurorganisatie, zoals Natuurmonumenten of Staat-bosbeheer. Iedereen is vrij dit te doen, als het maar gedaan wordt en wordt opgenomen in een regionaal, beter landelijk overzicht.

Aanpak

De notaris heeft op bovenvermelde avond enkele adviezen gegeven. Een eenvoudig handgeschreven codicil is voldoende om je gehele verzameling zeker te stellen. Schrijf eigenhandig hierin kort op wat het archief behelst en aan wie je het schenkt of de opdracht geeft het zeker te stellen. Inschakelen van een familielid of kennis, eventueel een notaris kan zinvol zijn. Voor de heemkundeverenigingen is het nuttig zoveel mogelijk materiaal te verzamelen uit de eigen omgeving. Zij staan het dichtst bij de huisarchieven van de onderzoekers en kunnen een belangrijke eerste inschatting maken, eventueel inventariseren. Dat is belangrijk voor de geschiedschrijving van Twente. Ruimtegebrek is in de toekomst geen probleem meer omdat alles zeer snel kan worden gescand en toegankelijk gemaakt. Een complete verzameling staat dan op een informatiedrager als CD, DVD of Blu-Ray. Hier kan men echter ook vraagtekens bij zetten, want uit onderzoek is gebleken dat deze informatiedragers slechts een beperkte houdbaarheid hebben. In de toekomst zullen daar zeker weer oplossingen voor komen. In elk geval is het belangrijk dat elke (heemkunde) vereniging een vertrouwde en veilige opslagruimte heeft en daarbij een werkgroep vormt die zich vanaf het begin bezig gaat houden met verzamelen, inventariseren, toegankelijk maken en het onder brengen in een officieel archief. Betrek het bedrijfsleven erbij om opslagruimte en geld te krijgen. Er is nog veel te doen.

Twentse paddenstoel

Oplossing vorige nummer:

De paddenstoel bevindt zich op het punt waar de Lonnekerweg overgaat in de Glanerbrugweg en deze de Hoge Boekelerweg kruist. De naam van de laatstgenoemde weg is tevens de naam van het landgoed, het monumentale huis en het restaurant: Het Hoge Boekel. Elders in dit blad vindt u een artikel over deze drie genoemde zaken.

Uit de goede inzendingen hebben we de volgende winnaar geloot: J.H. ten Haken uit Enschede.

Nieuwe paddenstoel

De paddenstoel in de puzzelwedstrijd van dit nummer staat op een kruising van twee wegen buiten Oldenzaal. Doe mee en win de Twentse spreukenkalender 2009, samengesteld door Gé Nijkamp.

Wat moet u doen?

Beantwoord de twee onderstaande vragen en stuur de antwoorden naar de redactie van dit blad:

1. Welke twee wegen kruisen hier elkaar?

2. Welke activiteit in verband met de postbezorging vond hier in vroeger tijden plaats?

Vergeet niet uw naam, adres en telefoonnummer te vermelden.

Stuur uw oplossing in voor 31 januari 2009.

Blauwgras 48, 7623 GK Borne, of e-mail: redactie@oudheidkamertwente.nl.

Het Hoge Boekel, een begrip in Enschede en omstreken

Frans J.M. Agterbosch

De paddenstoel in de vorige uitgave van ons blad stond op het punt waar de Lonnekerweg overgaat in de Glanerbrugweg en deze de Hoge Boekelerweg kruist. De naam van de laatst genoemde weg is tevens de naam van het landgoed, het monumentale huis en het restaurant dat gezocht werd: Het Hoge Boekel.

Frans J.M. Agterbosch

Persoonlijke ervaringen

Toen ik nog als kind bij mijn ouders in de Dr. Ariënsstraat in Enschede woonde, gingen wij als gezin vaak met buurtaanhang naar het Hoge Boekel. Het was onze manier om vanuit de stad van het vele groen buiten Enschede te genieten. Wij gingen dan naar 'ons'-bos in het Wallenbeek. Onvergetelijke uitjes vooral op de woensdagmiddag. Ook eieren halen bij boer Wiggers kwam regelmatig voor. Tijdens deze fietstocht kwam je

Google Maps

Gebied Het Hoge Boekel

altijd lang het grote huis op het landgoed Het Hoge Boekel met een mooie poort en een lange oprijlaan. In dit huis, zo vertelde mijn moeder, logeerden ook vaak onze prinsessen. 'Ik heb ze zien fietsen in de Bremstraat,' hoor ik mijn moeder nog zeggen. Overigens, boer Wiggers was de buurman van huis op Het Hoge Boekel. Het iets verderop gelegen restaurant De Snippert dat al jaren ook Hoge Boekel heet, was min of meer onze huisspeeltuin. Door deze ervaringen zijn de drie vragen bij de paddenstoel van de vorige keer erg persoonlijk geworden.

Het landgoed

De vereniging Behoud Hoge Boekel en omgeving noemt op haar website het gebied Hoge Boekel en omgeving een parel in het

Kees van Rijn

Huidige landhuis

Twentse platteland. Deze parel is gelegen te noordwesten van Enschede. Globaal is het gebied begrensd door de weg Enschede-Losser aan de noordzijde, de bebouwing van de wijk Stokhorst aan de westzijde, en de Klein-Boekelerveldweg, het Euregio bedrijventerrein en de Hoge Boekelerweg aan de zuidzijde. In het midden van de 19de eeuw is de familie Van Heek in het bezit gekomen van een groot aantal landerijen, globaal het huidige Hoge Boekel, om als jachtgebied te gaan gebruiken. Het gebied, circa 400 ha groot, kenmerkt zich tot in de huidige tijd door een combinatie van natuur en landbouw. Een groot deel van het Hoge Boekel is een prachtig open wandelgebied. In dit gebied ligt onder andere het landhuis Het Hoge Boekel, dat op de rijksmonumentenlijst staat. De historische koepel en de (historische) parktuin staan op de gemeentelijk monumentenlijst.

Het monumentale huis

Als de familie Van Heek eigenaar is geworden van Het Hoge Boekeler komt al snel de gedachte op om er ook te gaan wonen. De familie laat er voor 1900 een landhuis bouwen. Dit huis, dat circa honderd meter vanaf het huidige huis richting Enschede gesitueerd was, werd Het Boekel of Oude Boekel genoemd. Helmich van Heek laat er onder leiding van de Enschedese architect G. Beltman in 1898 een jachthuis bouwen. Dit huis dat circa 100 meter vanaf het huidige huis richting Enschede gesitueerd was, werd Het Boekel of Oude Boekel genoemd. In 1908 laat Herman Van Heek het huis uitbreiden met onder andere een badkamer en bergplaats. Omstreeks 1918 wordt onder leiding van tuinarchitect P.H. Watzte de tuin met vijver aangelegd. Reeds in 1926 wordt het huis afgebroken en komt er iets verderop het huidige pand tot stand. Dit huis Het

Kees van Rijn

Eerste landhuis Hoge Boekel

Hoge Boekel werd ook wel, in tegenstelling met het eerste huis het Nieuwe Boekel genoemd. Dit huis is gebouwd onder architectuur van de gebroeders Van Nieukerken en is een zogenaamd symmetrisch huis. In het oorspronkelijke ontwerp kwamen ook twee torens voor naar voorbeeld van kastelen als Weldam, Twickel en Almelo. Om economische redenen zijn de torens nooit gebouwd. Nadat de familie Van Heek het huis heeft verlaten is het door een aantal organisaties gebruikt. Het is in 1979 verbouwd van woonhuis tot een onderwijs- en verblijfsgebouw t.b.v. de IBAC (Integrale Biologische Architecten Coöperatie), een organisatie van arbeiderszelfbestuur en bedrijfsdemocratie. In 1985 verkoopt de familie Van Heek het huis aan de Stichting Transcendente Meditatie om te worden gebruikt als kantoor en conferentieoord. Omstreeks de millenniumjaarwisseling krijgt het landhuis een nieuwe eigenaar in de familie Kok die er ook gaat wonen. Het huis en het park verkeert dan in deplorabele staat. Herman Kok stelt zich ten doel het huis en de 14 hectare park/tuin in zijn oude glorie te herstellen. Nu, in 2008, is hij al

een heel eind op weg. Wij kunnen ons in Twente feliciteren met de aanwezigheid van personen/families die een groot hart hebben voor de historie van dit soort landgoederen.

Het restaurant

De derde vraag bij de puzzel was de naam van het restaurant bij de paddenstoel. Natuurlijk was dit ook het Hoge Boekel. Zoals bij de inleiding aangegeven, noemden wij dit café/restaurant/speeltuin altijd De Snippert of nog beter de Grote Snippert. Dit om het onderscheid te maken met het restaurant Snippers aan de Lossersestraat dat de Kleine Snippert werd genoemd. Overigens is de naam van de familie die het Hoge Boekel bestieren ook Snippers. Het restaurant is, zoals zo vaak, ontstaan als uitspanning bij een kruising van belangrijke doorgaande wegen. Langzaam is het uitgegroeid tot een horeca complex waarbij de speeltuin geleidelijk aan een klein maar fijn speelpark werd. Dit speelpark trekt met name in de zomermaanden erg veel Enschedese kinderen. Het is er goed vertoeven. Zelf hebben wij er ook onze familie-unie georganiseerd. Een fijne happening, niet in de laatste plaats door de goede verzorging door de familie Snippers c.s.

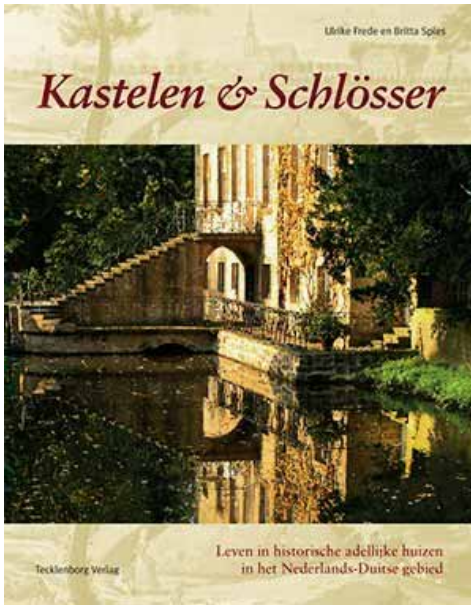
Zie ook:

- A. van Heek, W.F. van Heek en H. Stegeman, Meer as 'n plezeerig leven. Uitgeverij Van de Berg, Almere/Enschede. ISBN 90-5512-204-1
- <http://www.hogeboekel.nl>
- <http://www.kasteleninoverijssel.nl/pages/hogeboekel.htm>
- Adres restaurant: Hoge Boekel, Hogeboekelerweg 410 Enschede.
- H.W.M. van der Wyck, Uitgever Canaletto, Overijsselse buitenplaatsen. Alphen aan den Rijn ISBN 90-6469-61
- H. Borderwijk, A.J. Mensema en P.F. Schevenhoven, Van Heek & Co 1817-1968. Inventaris Uitgever: Rijksarchief Overijssel (Historisch Centrum Overijssel) Zwolle. ISBN 09-72306-28-7

Restaurant Hoge Boekel

Boeksignalement

Ulrike Frede, Britta Spies, *Kastelen & Schlösser*, Leven in historische adellijke huizen in het Nederlands-Duitse gebied, 344 bladzijden, 630 afbeeldingen, gebonden, 22x28 cm, ISBN 13: 978-3-939172-40-6, € 28,50.

Historische adellijke woonhuizen plaatsen de eigenaren voor bijzondere uitdagingen. Enerzijds moet het meestal eeuwenoude gebouw als monument zo ongeschonden mogelijk voor het nageslacht worden bewaard. Anderzijds worden deze historische bouwwerken met het oog op de hoge onderhoudskosten niet meer alleen als woning maar ook als hotel, museum, cultureel centrum of ontmoetings- en scholingscentrum gebruikt. En voor die nieuwe functies zijn vaak verbouwingen nodig. De samenstellers hebben voor dit boek 25 kastelen, burchten en buitenhuizen in het westelijke Münster-

land en het aangrenzende gebied in Nederland geselecteerd. Het zijn gebouwen die laten zien hoe uiteenlopend de gebruiksmogelijkheden zijn. Samen met een aantal studenten en wetenschappelijke auteurs beschrijven zij het verleden en heden van de historische gebouwen en hun bewoners, waarbij ze proberen een antwoord te krijgen op de vraag hoe het leven op zo'n adellijk bezit er vandaag de dag uitziet en hoe de kloof tussen traditie en moderniteit kan worden overbrugd. Een andere belangrijke doelstelling was het belichten van de vele betrekkingen tussen Duitse en Nederlandse adellijke huizen en het motiveren van lezers aan weerszijden van de grens om kastelen in het buurland te bezoeken en daarbij kennis te maken met het land en zijn bewoners. Wie wonen er in deze gebouwen? Hoe wordt zo'n gebouwencomplex tegenwoordig gebruikt? En hoe wordt een dergelijk groot bezit in stand gehouden? De bewoners en eigenaren van 25 kastelen aan beide zijden van de Duits-Nederlandse grens openden hun deuren en gaven een inkijkje in hun leven en de geschiedenis van hun woonhuis. Het gaat om zestien kastelen in Duitsland (in de Kreis Borke, de Kreis Steinfurt en de Grafschaft Bentheim) en negen in Nederland (in de provincies Overijssel en Gelderland). Steinfurt, Bentheim, Raesfeld, Singraven, Herinckhave, Twickel, Weldam en Huize Bergh, om er een aantal te noemen. Het boek is verschenen in een Duitstalige en een Nederlands-talige versie. Talrijke foto's en historische afbeeldingen nemen de lezer mee op een reis door de tijd in dit fascinerende kastelenlandschap. Het is mooi wonen op een kasteel zeggen kasteelbewoners. Maar er zitten ook minder leuke kanten aan. Zo moest Prinz Ferdinand zu Bentheim-Steinfurt onlangs het dak van Schloss

Steinfurt vernieuwen: een oppervlakte van acht voetbalvelden. Dat kost een vermogen. Ook gravin Christine zu Solms-Sonnenwalde van het kasteel Weldam, tussen Goor en Markelo, kan wel een paar nadelen noemen: De lange afstanden die je moet lopen, de schaarse stopcontacten, de langzame internetaansluiting.' Maar de rust en het uitzicht op de tuinen zijn geweldig. Die prettige kanten van het wonen op een kasteel worden in het boek niet weersproken. Voor alle families geldt bovendien, dat het als een eervolle plicht wordt gevoeld om kasteel en bijbehorend landgoed in stand te houden. Zoals ook Van Rechteren dat doet met zijn landgoed, de oostelijke groene long van Almelo.

Wim H. Nijhof, *Kunst, katoen en kastelen*, het leven van Jan van Heek (1873-1957) 600 pagina's, gebonden, ISBN 978-90-400-8555-0, € 29,95

Weliswaar een biografie, maar toch ... De ontwikkeling van Twente in de periode 1880-1960 komt ruimschoots aan bod, vooral de textielindustrie. Dat kan natuurlijk niet zonder een bespreking van de sociale geschiedenis en van de economische ontwikkelingen. En dat brengt het perspectief van wereldhandel en twee wereldoorlogen met zich mee. Jan van Heek mocht in 1896 zijn eigen fabriek laten bouwen: Rigttersbleek, met de modernste brandwerende voorzieningen. Het werd al snel de op één na grootste fabriek van Enschede. Jan van Heek speelde daardoor in de eerste helft van de 20ste eeuw een hoofdrol in de Twentse industrie en had ook landelijk grote invloed. Daarnaast was Jan van Heek een goed tekenaar, had hij heel veel zicht op laatmiddeleeuwse schilderkunst en bouwde hij tot twee keer toe een formidabele kunstcollectie op. De tweede keer nadat zijn Huis Berg was afgebrand. Jan van Heek heeft veel voor kastelen en kerken betekend, ook voor de wederopbouw van de Duitse Vituskerk op de Elterberg. Hij voerde de wens van zijn overleden broer Bernard uit, waardoor het Rijksmuseum Twente gebouwd werd. Tot 1956 was hij honorair directeur en bepaalde het collectiebeleid. Bij de oprichting van de Edwina van Heekstichting speelde hij een belangrijke rol. Op vergelijkbare manier hielp hij de bezittingen Twickel, Singraven en Huis Doorn in een stichting onder te brengen, net als met de kastelen Doornenburg en Herne. Na de tweede wereldoorlog bleek hij een veel te optimistische visie op de opleving van de Twentse textielindustrie te hebben. Hij heeft helaas in die tijd een té behoudende koers gevaren. Ook hierin zien we, zoals in zoveel aspecten in zijn leven, welk een belangrijke rol Jan van Heek gespeeld heeft. Het boek is een aanrader, voor iedereen die 'de textiel' in een breder perspectief wil zien

LaRoche

Steaks & Seafood

Hengelosestraat 200 te Enschede
Tel. 053 - 43 53 855

www.restaurantlaroche.nl

Quest

accountants

Kottendijk 72, 7522 BT ENSCHEDE
053-4327475

ondernemende adviseurs

www.questaccountants.nl

Hier had u uzelf of uw product kunnen promoten

Zie colofon voor adressen

Van Remeker Schilderwerken

Betrouwbaar en degelijk

Michel van Remeker
Rijtersbleekstraat 23
7521 GH Enschede
Tel: 053 - 4352482
Mobiel: 06 - 53516771

DE
LIJSTENMAKERIJ
GOVAARTS & HOMAN

Hengelosestraat 164
7521 AK Enschede
tel 053-4353678
www.govaarts.nl

Bijzondere lijsten en inlijstingen, ophangsystemen en kunstschildersmaterieel

o.z. voor:

groeibrilliant
quartz horloges
stijlklokken
gouden sieraden

Keppels b.v.
juwelier-horloger

LIPPERKERKSTRAAT 43-45,
ENSCHEDÉ, TEL. 431 26 50

vakkundige reparatie inrichting

ELEKTROBURO
H. VOS B.V.

Elektra en Data werken
Brandmeldinstallaties
Noodverlichting

24 uur Servicedienst

Tel. 053 - 435 30 96

VOS
INSTALLATEURS B.V.

Elektra, Airco,
Verwarming, Sanitair,
Loodgieterswerk en
Luchtbehandeling

Tel. 053 - 435 20 63

Op 2 december 2019 neemt u 150 euro op. Gewoon bij een Rabo geldautomaat.

(Als contant geld dan nog bestaat.)

Met meer dan 3000 kantoren komt u de Rabobank door heel Nederland tegen. Overal waar u ons verwacht en zelfs op plekken waar u dat misschien niet had gedacht. Dat is altijd al zo geweest en zal altijd zo blijven. Want al wordt alles digitaal en virtueel, er zal altijd een Rabobank in de buurt blijven.

Het is tijd voor een bank
die zichzelf blijft.

Het is tijd voor de Rabobank.

